

**РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИКНИ
РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ**

Азмиддин Шамситдин ўғли Турғунмирзаев

Наманган Давлат техника университети
Иқтисодиёт мутахассислиги магистранти.

Azmid_shams@mail.ru

Оқбоев Алишер Расулжанович

Наманган Давлат техника университети
Иқтисодиёт фанлари доктори, профессор.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20075945>

Аннотация. Мақолада рақамли иқтисодиёт шароитида тадбиркорликни ривожлантиришининг назарий, институционал ва амалий масалалари таҳлил қилинади.

Рақамли технологиялар тадбиркорлик фаолиятида бозорга кириш харажатларини камайтириш, бизнес жараёнларини автоматлаштириш, электрон тижорат ва рақамли молия орқали ресурсларга кириш имкониятини кенгайтириш омили сифатида қаралади. Ўзбекистон мисолида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг иқтисодиётдаги ўрни, рақамли инфратузилма, электрон давлат хизматлари, IT Park экотизими ва рақамли хизматлар экспортининг ўсиши таҳлил қилинади. Тадқиқот натижалари рақамли иқтисодиёт тадбиркорлик учун янги имкониятлар яратиш билан бирга, рақамли саводхонлик, молиялаштириш, киберхавфсизлик, ҳудудий рақамли тафовут ва рақамли платформалардан самарали фойдаланиш каби муаммоларни ҳам кучайтиришини кўрсатади. Мақолада тадбиркорликни рақамли трансформациялаш учун институционал қўллаб-қувватлаш, рақамли кўникмаларни ошириш, финтех хизматларидан фойдаланишни кенгайтириш ва ҳудудий стартап экотизимини ривожлантириш бўйича таклифлар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: рақамли иқтисодиёт, тадбиркорлик, кичик бизнес, рақамли трансформация, электрон тижорат, финтех, IT Park, стартап, рақамли инфратузилма.

Аннотация. В статье рассматриваются теоретические, институциональные и практические вопросы развития предпринимательства в условиях цифровой экономики.

Цифровые технологии анализируются как важный фактор снижения издержек выхода на рынок, автоматизации бизнес-процессов, расширения возможностей электронной коммерции и повышения доступности цифровых финансовых услуг. На примере Узбекистана исследуются роль малого бизнеса и частного предпринимательства в национальной экономике, развитие цифровой инфраструктуры, электронных государственных услуг, экосистемы IT Park, а также рост экспорта цифровых услуг.

Результаты исследования показывают, что цифровая экономика создает новые возможности для предпринимательства, одновременно усиливая проблемы, связанные с цифровой грамотностью, доступом к финансированию, кибербезопасностью, региональным цифровым неравенством и эффективным использованием цифровых платформ. В статье предложены меры по усилению институциональной поддержки цифровой трансформации, повышению цифровых навыков предпринимателей, расширению использования финтех-услуг и развитию региональных стартап-экосистем.

Ключевые слова: цифровая экономика, предпринимательство, малый бизнес, цифровая трансформация, электронная коммерция, финтех, IT Park, стартап, цифровая инфраструктура.

Abstract. This article examines the theoretical, institutional, and practical issues of entrepreneurship development in the context of the digital economy. Digital technologies are considered as a key factor in reducing market entry costs, automating business processes, expanding access to e-commerce, and improving the availability of digital financial services. Based on the case of Uzbekistan, the article analyzes the role of small business and private entrepreneurship in the national economy, the development of digital infrastructure, e-government services, the IT Park ecosystem, and the growth of digital service exports. The findings show that the digital economy creates new opportunities for entrepreneurship while also intensifying challenges related to digital literacy, access to finance, cybersecurity, regional digital inequality, and the effective use of digital platforms. The article proposes measures to strengthen institutional support for digital transformation, improve entrepreneurs' digital skills, expand the use of fintech services, and develop regional startup ecosystems.

Keywords: digital economy, entrepreneurship, small business, digital transformation, e-commerce, fintech, IT Park, startup, digital infrastructure.

Кириш

XXI асрда тадбиркорликни ривожлантириш фақат капитал, меҳнат ва табиий ресурслар билан эмас, балки маълумотлар, рақамли платформалар, сунъий интеллект, электрон тижорат, булутли технологиялар ва рақамли молиявий хизматлардан самарали фойдаланиш билан белгиланмоқда. Рақамли иқтисодиёт шароитида бизнеснинг рақобатбардошлиги маҳсулот ёки хизмат сифати билан бирга, унинг маълумотларни қайта ишлаш, мижозлар билан рақамли алоқа ўрнатиш, онлайн тўловларни қабул қилиш ва бозор талабига тез мослашиш қобилиятига ҳам боғлиқ бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистонда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш давлат сиёсати даражасида қўллаб-қувватланмоқда. 2020 йил 5 октябрда қабул қилинган “Рақамли Ўзбекистон — 2030” стратегияси мамлакатда рақамли иқтисодиёт, электрон ҳукумат, рақамли инфратузилма ва рақамли таълимни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асосини шакллантирди [1]. Мазкур стратегия мамлакатда тадбиркорлик муҳитини модернизация қилиш, давлат хизматларини рақамлаштириш ва бизнес юритиш жараёнларини соддалаштиришда муҳим институционал асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Кичик бизнес Ўзбекистон иқтисодиётининг муҳим таянчи ҳисобланади. Миллий статистика маълумотларига кўра, 2024 йил январь–июнь ойларида кичик тадбиркорлик субъектлари томонидан 258 трлн сўм миқдорида қўшилган қиймат яратилган ва бу жами ялпи қўшилган қийматнинг 47,5 фоизини ташкил этган [2]. 2025 йил январь–сентябрь ойларида эса кичик тадбиркорлик субъектлари 397,5 трлн сўмлик бозор хизматлари кўрсатган бўлиб, бу умумий бозор хизматлари ҳажмининг 55 фоизига тенг бўлган [3]. Бу рақамлар тадбиркорликни рақамли трансформация қилиш нафақат технологик, балки макроиқтисодий аҳамиятга эга эканини кўрсатади.

Тадқиқотда тизимли таҳлил, қиёсий таҳлил, институционал ёндашув ва статистик маълумотларни шарҳлаш усулларида фойдаланилди. Манба сифатида Ўзбекистон Республикаси қонунчилик ҳужжатлари, Миллий статистика қўмитаси маълумотлари, БМТ Тараққиёт дастури, Жаҳон банки, Digital Government портали ва IT Park Uzbekistan маълумотлари ўрганилди. Тадқиқотнинг асосий мақсади рақамли иқтисодиёт шароитида тадбиркорлик ривожланишига таъсир этувчи имкониятлар, чекловлар ва институционал омилларни аниқлашдан иборат.

Рақамли иқтисодиёт тадбиркорликка бир неча йўналишда таъсир кўрсатади.

Биринчидан, рақамли платформалар бозорга кириш харажатларини камайтиради.

Аввал кичик тадбиркор маҳсулотини сотиш учун жисмоний дўкон, омбор ва катта реклама харажатларига муҳтож бўлган бўлса, ҳозир маркетплейслар, ижтимоий тармоқлар ва онлайн тўлов тизимлари орқали кичик капитал билан ҳам бозорга чиқиш имкониятига эга. Иккинчидан, рақамли технологиялар бизнес жараёнларини автоматлаштиради: бухгалтерия, солиқ ҳисоботи, мижозлар базаси, логистика ва маркетинг жараёнларини электрон тизимлар орқали юритиш самарадорликни оширади. Учинчидан, рақамли молиявий хизматлар тадбиркорларнинг кредит, тўлов, суғурта ва инвестиция ресурсларига киришини енгиллаштиради.

Ўзбекистонда электрон давлат хизматлари тадбиркорлик муҳитини рақамлаштиришда муҳим роль ўйнамоқда. Digital Government маълумотларига кўра, 2020–2025 йиллар давомида интернет қамрови 99,5 фоизга, интернет фойдаланувчилари улуши 94,2 фоизга етган; Ягона интерактив давлат хизматлари порталида хизматлар сони 800 тага, фойдаланувчилар сони эса 11,2 млн нафарга етган [4]. Бу тадбиркорлар учун рўйхатдан ўтиш, лицензиялаш, солиқ, ҳисобот ва бошқа маъмурий жараёнларни тезлаштириш имконини беради.

IT Park экотизимининг кенгайиши рақамли тадбиркорликнинг янги йўналишларини шакллантирмоқда. 2023 йил якунига кўра, IT Park резидентлари сони 1652 тага етган, улар томонидан 1 млрд АҚШ доллари миқдорида хизматлар кўрсатилган ва 344 млн АҚШ доллари миқдорида экспорт хизматлари амалга оширилган [5]. 2025 йил январь–май ойларида эса IT Park Uzbekistan 636 та янги компанияни қабул қилган, уларнинг 284 таси экспортга йўналтирилган фаолиятни режалаштирган [6]. Бу рақамли тадбиркорликнинг ички бозор билан чекланмай, глобал хизматлар бозорига чиқиш имконияти кенгайиб бораётганини кўрсатади.

Шу билан бирга, рақамли иқтисодиёт тадбиркорлик учун автоматик равишда барқарор ўсиш кафолатини бермайди. Рақамли трансформациядан самарали фойдаланиш учун тадбиркорда молиявий ресурс, рақамли кўникма, технологик инфратузилма, ишончли интернет, киберхавфсизлик маданияти ва бозор таҳлили қобилияти бўлиши зарур. Жаҳон банкининг Ўзбекистон бўйича иқтисодий меморандумида кичик ва ўрта бизнес учун молияга киришни яхшилаш, банк сектори ислохотларини чуқурлаштириш ва муқобил молиялаштириш механизмларини кенгайтириш зарурлиги қайд этилган [7].

Рақамли иқтисодиёт шароитида тадбиркорликни ривожлантиришнинг асосий масаласи технологияларни жорий этишнинг ўзи эмас, балки уларни бизнес моделига тўғри интеграция қилишдан иборат.

Масалан, тадбиркор ижтимоий тармоқда саҳифа очиши рақамли трансформация ҳисобланмайди; ҳақиқий рақамли трансформация мижозлар маълумотини таҳлил қилиш, онлайн сотув каналларини тизимлаштириш, тўловларни автоматлаштириш, CRM тизимларидан фойдаланиш ва рақамли маркетинг орқали сотув ҳажмини ошириш билан боғлиқ.

Ўзбекистон шароитида рақамли тадбиркорликни ривожлантиришда учта асосий муаммо кўзга ташланади. Биринчиси — ҳудудий рақамли тафовут. Тошкент шаҳри ва йирик марказларда рақамли хизматлар, IT мутахассислар ва стартап муҳити тезроқ ривожланаётган бўлса, айрим ҳудудларда рақамли кўникмалар ва технологик инфратузилма етарли даражада эмас. Иккинчиси — молиявий чекловлар. Кичик бизнес субъектлари рақамли технологияларга сармоя киритиш учун етарли маблағга эга бўлмаслиги мумкин.

Учинчиси — рақамли саводхонлик ва бошқарув маданияти. Кўплаб тадбиркорлар рақамли воситалардан фойдаланади, аммо уларни стратегик бошқарув, маълумотлар таҳлили ва бизнесни кенгайтириш мақсадида тизимли ишлатмайди.

2025 йилда қабул қилинган кичик ва ўрта бизнеснинг иқтисодиётдаги ўрнини оширишга қаратилган фармонда кичик ва ўрта бизнеснинг ЯИМдаги улушини 55 фоизга, саноатдаги улушини 34 фоизга, экспортдаги улушини 34 фоизга ва аҳоли бандлигини таъминлашдаги улушини 75 фоизга етказиш вазифаси белгиланган [8]. Ушбу мақсадларга эришишда рақамли технологиялар муҳим восита бўлиб хизмат қилиши мумкин, чунки улар бизнесни расмийлаштириш, маҳсулдорликни ошириш, экспорт каналларини кенгайтириш ва молиявий хизматларга кириш имкониятини кучайтиради.

Хулоса ва таклифлар

Рақамли иқтисодиёт шароитида тадбиркорликни ривожлантириш Ўзбекистон учун стратегик аҳамиятга эга. Таҳлиллар шуни кўрсатадики, рақамли инфратузилма, электрон давлат хизматлари, IT Park экотизими ва кичик бизнесни қўллаб-қувватлаш дастурлари тадбиркорлик фаолиятини янги босқичга олиб чиқиш имконини бермоқда. Бироқ рақамли иқтисодиётдан тўлиқ фойдаланиш учун фақат технологиялар мавжудлиги етарли эмас; тадбиркорлик субъектларида рақамли билим, молиявий имконият, инновацион фикрлаш ва киберхавфсизлик маданияти ҳам шаклланиши зарур.

Мақола натижалари асосида қуйидаги таклифлар илгари сурилади:

1. Ҳудудларда кичик бизнес учун рақамли трансформация марказларини ташкил этиш ва улар орқали CRM, электрон тижорат, рақамли маркетинг, онлайн бухгалтерия ва киберхавфсизлик бўйича амалий ўқувлар ўтказиш зарур.

2. Кичик бизнес субъектларига рақамли технологияларни жорий этиш учун имтиёзли кредит, грант ва ваучер механизмларини кенгайтириш мақсадга мувофиқ.

3. Электрон тижорат ва маркетплейсларда маҳаллий ишлаб чиқарувчилар иштирокини ошириш учун логистика, тўлов тизимлари ва истеъмолчи ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизмлари такомиллаштирилиши лозим.

4. Рақамли тадбиркорликда хотин-қизлар ва ёшлар иштирокини ошириш учун стартап акселераторлари, онлайн касб-ҳунар курслари ва менторлик дастурларини ҳудудий кесимда кенгайтириш керак.

5. Тадбиркорлик субъектлари учун рақамли хавфсизлик стандартлари, маълумотларни химоя қилиш маданияти ва онлайн фирибгарликка қарши профилактика чоралари кучайтирилиши зарур.

Умуман, рақамли иқтисодиёт тадбиркорликни ривожлантиришнинг янги институционал ва технологик муҳитини шакллантирмоқда.

Ўзбекистон учун асосий вазифа — рақамли имкониятларни фақат ИТ соҳаси билан чекламасдан, саноат, хизматлар, қишлоқ хўжалиги, таълим, молия ва экспортга йўналтирилган кичик бизнес фаолиятига чуқур интеграция қилишдан иборат.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти. (2020). “Рақамли Ўзбекистон — 2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПФ–6079-сон Фармон.
2. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси. (2024). Кичик тадбиркорлик бизнесининг асосий кўрсаткичлари.
3. Ўзбекистон Республикаси Миллий статистика қўмитаси. (2025). Кичик тадбиркорлик субъектлари томонидан кўрсатилган бозор хизматлари тўғрисида статистик маълумот.
4. Digital Government of Uzbekistan. (2025). Development progress: 2020–2025.
5. IT Park Uzbekistan. (2024). 2023 йил якунлари: трансформация ва 2024 йил учун режалар.
6. Ministry of Digital Technologies of the Republic of Uzbekistan. (2025). Uzbekistan strengthens position as IT hub: Over 280 export-oriented companies join IT Park in five months.
7. World Bank. (2025). Uzbekistan Country Economic Memorandum: Fostering private sector-led growth and global integration.
8. Ўзбекистон Республикаси Президенти. (2025). Кичик ва ўрта бизнеснинг иқтисодиётдаги ўрнини ошириш чора-тадбирлари тўғрисидаги ПФ–50-сон Фармон.
9. UNDP Uzbekistan. (2025). Digital Economy of Uzbekistan: The State of Digital Entrepreneurship and Artificial Intelligence.
10. Турғунмирзаев, А. (2025). НОВЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ КОНКУРЕНЦИИ В СФЕРЕ СТРАХОВЫХ УСЛУГ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА. *Экономическое развитие и анализ*, 3(2), 368-376.
11. Турғунмирзаев, А. (2025). ЦИФРОВИЗАЦИЯ СТРАХОВОГО РЫНКА КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕГО КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ. *Передовая экономика и педагогические технологии*, 2(1), 289-297.
12. Турғунмирзаев, А. (2025). НАПРАВЛЕНИЯ СТРАТЕГИИ РАЗВИТИЯ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ. *Экономическое развитие и анализ*, 3(1), 439-446.
13. ТУРГУНМИРЗАЕВ, А. (2025). СУҒУРТА БОЗОРИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ УНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ ОМИЛИ

СИФАТИДА. ILG'OR IQTISODIYOT VA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR
Учредители: Shafi Science Center Ltd, 2(1), 289-297.

14. Турғунмирзаев, А., & Шамситдинов, М. (2023). Суғурта Компаниялари Рақобатбардошлигини Бошқаришда Рақамли Иқтисодиётнинг Ўрни. *Nashrlar*, 238-241.
15. Turgunimirzayev, A. Directions of the Development Strategy of Insurance Companies in the Digital Economy. *Economic Development and Analysis*, 3(1), 439-446.
16. Turgunmirzaev, A. New Appearances of Competition in the Insurance Services Sector: Theory and Practice. *Economic Development and Analysis*, 3(2), 368-376.
17. Turg'unmirzayev, A. Digitalization of the Insurance Market as A Factor in Increasing Its Competitiveness. *Advanced Economics and Pedagogical Technologies*, 2(1), 289-297.
18. Turgunmirzaev, A. (2025). Developing Forms of Competition in The Insurance Field: Theory and Practical Aspects. *Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance*, 6(3), 1083-1090.